

ELENA-IULIANA MARIN: *VORNICIA ORAȘULUI BUCUREȘTI 1831–1862*

Tiberiu TĂNASE¹
tiberiu_tanase@yahoo.com

ABSTRACT: The article reviews the book entitled „The Municipal Government of the City of Bucharest 1831–1862” authored by Elena-Iuliana Marin in 2019. The volume comprises a presentation of the institution, and chapters on the Romanian administration reflected in the Organic Regulations, Justice on the way to modernity, Problems, causes and responsibilities of the Bucharest City Council 1831–1862 (with very interesting references to taxation, the problem of foreign citizens, recruitment, urbanism etc., showing that the city of Bucharest was in permanent contact with the State Treasury, the Ministry of Internal Affairs, the Consulates of foreign states and the Police Agency). The issues covered are described against the background of the turbulent historical period, with many international events involving the Romanian Principalities: the Russo-Ottoman War ended with the Treaty of Adrianople in 1829, the period of military occupation by the Russian, the period of regulatory rule, the rulers appointed per the Treaty of Balta Liman², the Crimean War, the Congress of Paris, the 1858 Convention and the Union of Principalities in 1859, the birth of the modern Romanian state and its institutions. Bucharest, the Capital City of Wallachia and afterwards of Greater Romania, witnessed all key historical events and continued its existence through the combined effort of modernized institutions including the Municipal Government.

¹ Secretar al Diviziei de Istoria Științei a Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii (CRIFST) al Academiei Române, lector univ. la Universitatea Româno – Americană, membru al *Societății de Științe Istorice din România*.

² Ottoman influence in the Principality increased by signing this treaty. It carries for a term of seven years. The common Russo-Ottoman military presence was maintained until 1851.

KEYWORDS: Romanian administration, Organic Regulations, justice, turbulent historical period, Municipal Government, Ministry of Internal Affairs, Consulates of foreign states, Police Agency

Foto: Coperta cărții: Elena-Iuliana Marin, *Vornicia Orașului București 1831-1862*, Editura Universul Academic, București, 2019, 158 p.

Lucrarea, *Vornicia orașului București 1831-1862*, este bine structurată și cuprinde prezentarea instituției, apoi capitole despre: *Administrația românească oglindită în Regulamentele Organice, Justiția pe calea spre modernitate* (capitolul al IV-lea). Se referă și la: *Probleme, pricini și atribuții ale Vorniciei Orașului București 1831-1862*. Foarte interesante sunt referirile la a) *Fiscalitatea*, b) *Problema cetățenilor străini*, c) *recrutarea*, d) *Aspecte edilitare* (capitolul al V-lea).

Toate acestea prezentari au constituit de fapt direcțiile de acțiune ale Vorniciei, asigurând o mai bună funcționare a orașului București, aflându-se în permanentă legătură cu *Vistieria Statului*, cu *Ministerul Treburilor Dinlăuntru*, cu *Consulatele statelor străine* cu *Agia poliției*.

Desigur, era o perioadă istorică frământată, cu multe evenimente internaționale care implică și Țările Române: războiul ruso-otoman, încheiat cu pacea de la Adrianopole (1829), perioada ocupației militare ruse, a domniilor regulamentare. Urmează revoluție, de la 1848, domniile de la Balta Liman³, războiul Crimeii, Congresul de la Paris, Convenția din 1858 și Unirea Principatelor la 1859, actul de naștere a statului român modern și a instituțiilor sale.

Bucureștii, orașul capitală al Țării Românești și apoi al României

³ Influența otomană în Principate a crescut prin semnarea acestui tratat. Practic, era vorba de faptul că Sfaturile boierești nu mai puteau numi domnitorii locali pe viață, ci ei urmau să fie numiți de Înalta Poartă pentru un termen de șapte ani. Prezența militară comună ruso-otomană a fost menținută până în 1851.

Mari, a trecut etapă de etapă prin toate evenimentele istorice cunoscute și și-a continuat existența prin efortul conjugat al unor instituții moderne, între care Vornicia Orașului, și celor care o vor succeda, adică Ministerul de Interne.

De remarcat că organizarea modernă a ministerului datează de la unificarea administrativă a Principatelor, realizată de Alexandru Ioan Cuza în cursul anului 1861. În acel an, Vornicia din Lăuntru, denumită și Ministerul Trebilor din Lăuntru, a luat denumirea de Ministerul de Interne.

De subliniat că activitatea de spionaj a marilor puteri vecine, care sabotau cu toată forța crearea unei Români Mari, a condus la regândirea organizării Ministerului de Interne, la organizarea administrației centrale și la crearea unor organe speciale de ordine și informații.

Dar, existența unui *Serviciu de informații al Ministerului de interne (Secret)* este dovedită prin documente despre existența unui fond secret anual din care se faceau plăți regulate și extraordinare. Rolul acestei instituții se remarcă și în primele zile ale lui ianuarie 1859, când Ministerul de Interne de la Iași și București, colaborează confidențial la contracararea complotului beizadelei Grigore Sturdza⁴.

Din documentele aflate în carte remarcăm pe cele referitoare la bresle și corporații:

Potrivit art. 162 din Regulamentul Organic cu privire la alegerea unui „mai mare peste Starostii Corporației”, Vornicia orașului București emite o adresă către bresle și corporații (p. 52).

De asemenea, tot Vorniciei orașului îi revine sarcina de a soluționa diferendele mai grave dintre conducătorii corporațiilor, cele fără rezultat, prezintă în urma deliberării breslei.

Exista o Judecătorie a poliției. S-a mai înființat la București o „Judecătorie a poliției” compusă dintr-un președinte și doi membri care va judeca „gâlcevuri, bătăi și alte vini mici ce se cheamă polițienești” întâmplare în capitală și care nu se pedepsesc cu mai mult „decât o închisoare de trei zile și până la toiege 50”; vinovații de fapte mai grave erau trimiși cu raport pe scurt și corpurile delictate la judecătoria județului Ilfov.

Judecătoria de poliție era competentă să judece și pricini civile în legătură faptele penale cecad în competența ei, dacă nu au o valoare mai mare

⁴ Sorin Aparaschivei, *Sistemul Național de Informații de la Regulamentul Organic la reintregirea națională*, Editura Militară, București, 2018, p. 10.

de 50 de taleri. Printr-un afiș domnesc din 8 august 1855 s-au reorganizat atribuțiile și competența judecătorei de poliție, dându-i-se numele de „Tribunal polițienesc” (p.59).

Despre problema fiscalității:

Vornicia orașului București, încă de la înființare în 1831 preia rezolvarea multora dintre problemele fiscalității. Astfel, numai în 1831–1832 se primesc peste 100 de cereri și jalbe privind desființarea breslelor slujitorilor și trecerea acestora în rândul patentărilor, aceasta având conotația unei schimbări evolutive privind statutul lor social (p. 66). O serie de note și adrese sunt îndreptate către aceeași instituție privind scutirea de plata dajdiei și a capitației potrivit paragrafului 5, ART.13, ale promitelor obștești (p. 67).

Imixtiunile consulare în Principate

Imixtiunile consulare cele mai evidente au fost cele exercitate în domeniul justiției. Invocându-se o abuzivă extindere asupra Principatelor a capitulațiilor încheiate de diferitele puteri cu Poarta, se caută de către reprezentanții consulari străini să se evite supunerea supușilor și protejaților străini justiției locale.

Unii consuli mergeau până la injurii, adresate nu numai unor împetricinați dar chiar și președintelui Divanului domnesc, iar dragomanii consulatelor interveneau abuziv în cursul proceselor, depășindu-și atribuțiile.

Conflictele cu reprezentanții consulari au fost înregistrate mai ales la București. În toamna lui 1850, Știrbei se plângea că Laurin, consul general al Austriei nu vedea în el decât „un pașă al Egiptului”, iar peste trei ani îl încredința de a folosi în corespondența sa cu autoritățile române „un limbaj jicnitor și cu totul insolit”.

George Știrbei acuză la rândul său, pe Poujade, în 1854, că acesta „trimitea presei ideile sale asupra țării unde era acreditat” (p. 119). Cu Meusebach, consulul general al Prusiei, neînțelegerile au fost într-atât de acute încât domnitorul Barbu Știrbei l-a reclamat lui Manteuffel, ministrul de interne al Prusiei și prințului Albrecht de Hohenzollern, care trecuse prin București.

S-a acționat stăruiitor pentru impunerea supușilor străini la aceleași obligații fiscale ca ale autohtonilor, din moment ce trăiau în România și

beneficiau de instituțiile ei, în special la plata taxei patentei și a contribuției pentru drumuri. (p. 121). O radiografie a acestei situații este reprezentată de activitatea Vorniciei Dinlăuntru și a Vorniciei Orașului București în timpul existenței lor.

Informații despre boieri

Vornicia orașului poartă o bogată corespondență cu Departamentul Vistieriei, Epistasia de mazili, referitoare la așezarea în rândul mazililor a celor care au slujit în oștire (timp de șase ani) și a celor de neam boieresc (p. 146).

Boierii nu erau supuși îndatoririlor militare. Ca și în perioada precedentă pedeapsa cu moartea se aplica boierilor numai prin tăierea capului, spânzurătoarea fiind considerată o sancțiune înjositoare. Nu se aplicau boierilor aflați în dregătorii pedepsele corporale; pentru a fi bătut în public, boierul vinovat de răzvrătire era mai întâi degradat din treapta lui și trecut în rândul oamenilor de rând prin îmbrăcarea lui în straie țărănești. În 1842 mai existau 234 boieri de neam, 48 de postelnici, cu totul 282 de boieri. (p. 147).

Despre oastea pământeană

Anul 1812 marchează începuturile oștirii pământene în Țara Românească și Moldova prin înființarea unor corpuri de miliție și gardă orașenească, primele formate din locuitorii satelor, cele din urmă din orașeni; miliția se împărțea în panduri (5000 în Oltenia) și catane (15000 în Muntenia), iar județele erau obligate să asigure cele necesare corpurilor respective, recrutarea urmând să se producă prin o mișcare spontană a națiunii.

Tudor Vladimirescu adresa la 23 iunie 1821 către toți locuitorii chemarea de a se înrola „în grabă cu toții, care veți avea arme, cu arme, iar care nu veți avea arme cu furci de fier și cu lănci deoarece fără de arme nu o să putem izbăvi țara din mâinile celor care au mâncat-o atâția ani.” În „Cererile norodului românesc” se preconiza ca „Țara să fie volnică a-și face și a ține 4000 de ostași panduri cu căpeteniile lor și 200 de arnăuți scutiți de toate dările și cu leafă ușoară, a căror leafă să se economisească din veniturile mănăstirilor” (art. 11) (p. 150).

În 1849, Barbu Știrbei înființează în Țara Românească un „Sfat ostășesc”, prima școală militară de infanterie, modernizează echipamentul

armatei și organizarea ei, ceea ce face și Grigore Alexandru Ghica în Moldova, completând regulamentul de instrucție a trupe și cadrelor militare; în 1858 ia ființă și aici o școală militară (p. 155). Convenția de la Paris a preconizat unificarea celor două armate ale Țărilor Române, fapt ce a făcut ca Principatele Unite să beneficieze, încă în primul moment, de o armată unitară și să poată face față oricărei amenințări, așa cum s-au petrecut lucrurile la 14 aprilie 1859 cu trupele concentrate la Florești și Buzău pentru acțiuni comune.

Despre începuturile Justiției Militare

Ținând seama de durata mare a stagiului militar – 6 ani precum s-a arătat anterior – cât și evidența precară ce se putea realiza privind vârsta persoanelor apte de recrutare precum și localizarea lor în vederea recrutării, Vornicia orașului București duce o activitate susținută pentru achitarea tinerilor de această datorie. Nu puține sunt însă protestele sau jeluirile celor chemați la oaste, motivând cu diferite argumente imposibilitatea satisfacerii serviciului militar.

Despre unele aspecte edilitare

Spre sfârșitul secolului al XVIII-lea se constată la anumiți domni o grijă în plus pentru oraș. Astfel, Alexandru Ipsilanti înființează „Vornicia Obștirilor” care se va ocupa de problemele edilitare: repararea sau înnoirea pavajelor, cu bârne de stejar, a principalelor artere de circulație, iluminarea cu șomoioage cu păcură în anumite situații și ocazii, restricții pentru aruncarea gunoaielor în Dâmbovița, sau îngustarea albiei râului prin diferite alte mijloace nepermise.

Primul proiect edilitaro-urbanistic al orașului, care cuprindea diverse și interesante lucrări și probleme, s-a făcut în primăvara lui 1830. Atunci, prin predlojenia din 5 martie, cu numărul 1689, generalul Kiseleff, președintele Divanurilor din Valahia și Moldova, a numit o comisie pentru înfrumusețarea și îndreptarea orașului alcătuită din fostul mare logofăt Alexandru Filipescu ca președinte, pot-polcovnicul de ingineri Baumer, marele agă Constantin Cantacuzino și marele vornic al orașului Barbu Știrbei ca membrii.

Prin ordinul dat se poruncește comisiei „ca pe de o parte să chibzuiască toate mijloacele câte privesc la curățenia (poliției) și la aducerea în bună stare a tuturor celor ce s-ar socoti pentru folosul ei și a norodului

ce locuiește într-însa. Iar pe de altă parte să arate mijloacele de unde se poate înființa venitul spre întâmpinarea cheltuielilor trebuincioase, ca să se poată săvârși și a se păzi ființa lor tot de una în bună statornicie.” (p. 170)

La comisia menționată, Obșteasca adunare a Divanului a mai adăugat pe doctorii Constantin Estiotu și G. Grunau și pe arhitecții Hartl și Horst. Proiectul care cuprindea ce anume trebuie să se înfăptuiască a fost alcătuit de marele agă Constantin Cantacuzino, iar regulamentul de către banul Băleanu (p. 171).

În concluzie subliniem și remarcăm că cercetarea s-a bazat aproape exclusiv pe documente de arhivă, *fondul „Vornicia orașului București” din cadrul Arhivelor Naționale, filiala București* conținând peste 200 de dosare, absolut toate documentele fiind scrise cu caractere chirilice, ce necesitau o bună pregătire ca paleograf. De unde aprecierea noastră pentru realizarea volumului cu un efort deosebit și pentru descifrarea unor inedite documente de arhivă, scoțând la iveală informații de o noutate deplină.

Remarcăm și noutatea subiectului fiind prima dată când se publică o monografie a acestei instituții.